

Retsnægtelse i dansk tortursag

Tegning:
Mette Dreyer

Danmark stiller sig internationalt i første række i kampen for at retshåndhæve bekæmpelsen af tortur. Derfor overraskes man, når blikket vendes mod vor egen tortursag.

MENNESKERET

OLE ESPERSEN,
PROFESSOR, DR. JUR. (EM)

DANMARK HAR været kendt for en meget aktiv og omfattende deltagelse i skabelse og håndhævelse af menneskerettighedskonventioner. Netop denne indsats har i høj grad været præget af succes.

Situationen nu kan vel sammenfattes i det hyppigere og hyppigere stillede spørgsmål: Hvad skal vi med disse halvgamle dokumenter, og hvorfor hæfte sig ved disse gamle papirer i stedet for at bruge vores sunde fornuft?

Det er jo bare noget hysteri, siger man og glemmer den dystre baggrund!

Udviklingen kan i øvrigt blive retningsgivende for vores eget samfund også: Retshåndhævelsen bliver mere og mere brutal. Det gælder om - for enhver pris - ikke at fremstå rationel og eftertænksom.

Såfremt stater, der hele tiden har været forbillede på dette område, af den ene eller anden grund 'skifter stil', kan andre stater fristes til at 'følge med'.

Hvis vi bliver 'smålige', når det drejer sig om respekten for grundlæggende rettigheder, ender vi i juristeri: Hvor langt kan vi gå og alligevel overholde konventionerne? Vi skaffer os derved selv større og større manøvrerum til skade for udbygningen af civiliseret samarbejde mellem nationale stater. Dette er i virkeligheden opskriften på en tilbagevenden til den dystre periode i vores tilværelse.

I det følgende vil det blive forsøgt at illustrere den håbløshed, der må opstå hos mennesker, der nægtes de rettigheder, som tilkommer dem efter konventionerne. Det drejer sig om 23 irakere, der angiveligt har været udsat for tortur.

Af de oplysninger, der er kommet offentligt frem i de sidste par år, fremgår det, at de 23 irakiske torturofre - desværre - har en rigtig god sag: Et retsmedicinsk hold bestående af statsobducent, professor dr.med. Jørgen Lange Thomsen og andre anerkendte retsmedicinere har i deres fagkyndige rapporter enigt konstateret, at der er overensstemmelse mel-

lem beskyldningerne om tortur og de foreliggende fysiske og mentale skader. En whistleblower, den næstkommanderende ved den militære aktion, forhenværende oberstløjtnant Anders Kjærgaard, har meldt sig som vidne for, at der var tale om uskyldige civile sunniirakere, som den danske bataljon overgav til shiamilitser. En forhenværende dansk ambassadør i Bagdad har meldt sig som vidne for, at det på daværende tidspunkt var almindeligt kendt, at overgivelsen var ensbetydende med tortur.

Reglerne for, hvorledes dansk militær skal optræde i en sådan situation, tillader

ikke, at der under dansk ledelse foretages nedværdigende tilfangetagelse og overgivelse af fangerne til nogen, om hvem man ved eller burde vide, at der anvendes tortur. Danmark har selv været med til at indføre disse regler, der indgår i et system i forbindelse med den europæiske menneskerettighedskonvention, der i 1992'er gjort til en del af dansk lov, og FN's konvention mod tortur, der forpligter til at overholde følgende:

»Enhver deltagende stat skal i sit retssystem sikre, at et offer for en torturhandling opnår oprejsning og har en eksigibel ret til rimelig og tilstrækkelig erstatning,

herunder midler til en så fuldstændig rehabilitering som muligt. I tilfælde af et offers død som følge af en torturhandling skal de, som han har forsørgerpligt over for, være berettiget til erstatning«.

I DEN foreliggende sag har Danmark gjort det modsatte: Kammeradvokaten har for Forsvarsministeriet siden det første sagsanlæg i september 2011 iværksat en modoffensiv, hvis resultat har været, at selve substansen i sagen om den danske stats mulige ansvar for tortur helt har undgået at blive oplyst og behandlet. Metoden har bl.a. været at give usande oplysninger til Østre Landsret.

Fra irakernes side er der stillet krav om fremlæggelse af oplysninger, herunder om kommandovejene mellem den danske bataljon i Basra og Forsvarskommandoen, men dette er det hidtil også lykkedes Forsvarsministeriet at mørkelægge. Som vi har kunnet se i den roste dokumentar fra Copenhagen International Documentary Festival i november, har ministeriet i retssagens hidtidige gang direkte som svar på et spørgsmål fra irakernes advokat oplyst, at der ikke var anvendt såkaldte combat-cameras under den militære aktion. Efter denne usandhed trådte whistlebloweren frem med en film, der viste, at der var talt usandt. Næste usandhed, som irakerne er udsat for i sagen, er, at man fra Forsvarsministeriets side hævder, at der ikke findes flere film, på trods af at det på filmen tydeligt ses, at der er yderligere et combat-camera i brug under aktionen. Lignende tilfælde af forsøg på at besværliggøre sagens korrekte efterforskning har offentligheden været vidne til.

Et af disse var, da Kammeradvokaten fik Østre Landsret til at acceptere et krav som betingelse for at gennemføre sagen om, at der skulle stilles sikkerhed med kr. 40.000 for Kammeradvokatens salær af hver af de fattige irakere, i alt kr. 920.000 som betingelse for, at sagen kunne gennemføres for retten. Dette blev underkendt af Højesteret 17. september 2013 med følgende interessante begrundelse:

»De foreliggende sager angår den danske stats ansvar for påstået tortur, i forbindelse med at dansk militær i Basra i Irak angiveligt tilbageholdt et antal lokale og overgav dem til irakisk politi. Efter det oplyste om de økonomiske forhold der, hvor de kærende bor, er der grund til at antage, at et krav om sikkerhedsstillelse for sagsomkostninger reelt vil kunne afskære de anlagte retssager. Sagernes helt særlige karakter og omstændigheder - den danske stats mulige ansvar for militær magtudøvelse i udlandet og

de angiveligt ressourcesvage ofre for tortur i udlandet sammenholdt med statens begrænsede interesse i sikkerhedsstillelsen for sagsomkostninger - indebærer efter Højesterets opfattelse, at det vil være urimeligt at imødekomme Forsvarsministeriets anmodning om sikkerhedsstillelse«.

Det fremgår af filmen, at irakerne og deres advokat selvfølgelig gik ud fra, at der så ville kunne bevilges fri proces. På trods af Højesterets ord har fri procesmyndighederne, med Procesbevillingsnævnet som øverste instans, alligevel givet afslag, endda uden begrundelse.

Man kan derfor ikke vide, om Procesbevillingsnævnet ligesom den underliggende instans Civilstyrelsen mener, at det er på grund af Forsvarsministeriets indsigelse om forældelse, at der ikke kan gives fri proces. I givet fald er det alligevel et mysterium, for forældelsesreglerne er ikke absolutte. I Irak-tortursagerne foreligger der en lang række omstændigheder, der taler for, at domstolene alligevel mener, at der ikke skal ske forældelse. Yderligere momenter styrker, at der ikke skal være forældelse, f.eks. den omstændighed, at sagerne her drejer sig om tortur, og hele militærets rolle, hvor man i årevis har forsøgt at undertrykke sagen over for offentligheden og endda givet urigtige oplysninger. Samtlige disse omstændigheder er ifølge gældende regler egnet til at blive afgjort ved domstolene, og det er forkert på forhånd at smække porten i, fordi det sagsøgte ministerium siger forældelse. Forsvarsministeriet bør i stedet erkende, at der under militære aktioner kan ske fejl, således som det ser ud, som om det var tilfældet ved operation Green Desert. Den første betingelse for at undgå lignende fejl i fremtiden er, at fejlen erkendes, så man kan lære af det.

EFTER DET, irakerne har været igennem under operation Green Desert, er det fra den danske stats side at føje spot til skade, når man som nus ket i snart fire år konsekvent og systematisk udsætter dem for retsnægtelse, dvs. at man afskærer dem fra adgang til retfærdig rettergang, uanset at sagerne er så åbenlyst dokumenteret, som tilfældet er. Det er for at sige det rent ud en dediceret skamplet på Danmark som en demokratisk retsstat.

Derfor bør regeringen fortælle forsvarsministeren, at dette ministerium har pligt til at holde op med at forhindre irakerne i at få adgang til domstolsbehandling. Justitsministeren bør også undersøge, hvordan en sag af denne karakter kan hindres fri proces på trods af Højesterets klare ord.